

Європейська конвенція про усиновлення дітей (переглянута)

П р е а м б у л а

Держави – члени Ради Європи та інші держави, які підписали цю Конвенцію,

беручи до уваги, що метою Ради Європи є досягнення більшої єдності між її членами для охорони й реалізації ідеалів та принципів, які є їхнім спільним надбанням;

беручи до уваги, що, хоча інститут усиновлення дітей існує в законодавстві всіх держав – членів Ради Європи, у цих країнах зберігаються різні погляди на принципи, які повинні регулювати питання усиновлення, та розбіжності в процедурах усиновлення й правових наслідках усиновлення;

ураховуючи Конвенцію Організації Об'єднаних Націй про права дитини від 20 листопада 1989 року та, зокрема, її статтю 21;

ураховуючи Гаазьку конвенцію про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення від 29 травня 1993 року;

відзначаючи зміст Рекомендації 1443 (2000) Парламентської Асамблеї Ради Європи «Міжнародне усиновлення: дотримання прав дитини» та Білої книги Ради Європи про принципи стосовно встановлення та правових наслідків батьківства;

визнаючи, що деякі з положень Європейської конвенції про усиновлення дітей від 1967 року (ETS № 58) є застарілими та суперечать прецедентній практиці Європейського суду з прав людини;

визнаючи, що залучення дітей під час розгляду сімейних справ, які стосуються їх, значно поліпшилося Європейською конвенцією про здійснення прав дітей від 25 січня 1996 року (ETS № 160) та прецедентною практикою Європейського суду з прав людини;

беручи до уваги, що прийняття спільних переглянутих принципів та практики стосовно усиновлення дітей з урахуванням відповідного розвитку в цій сфері протягом останніх десятиріч допомогло б зменшити труднощі, викликані різницею між їхніми національними законодавствами, і водночас відповідати інтересам усиновлених дітей;

будучи переконаними в необхідності переглянутого міжнародного документа Ради Європи про усиновлення дітей, який забезпечує ефективне доповнення, зокрема, Гаазької конвенції 1993 року;

визнаючи, що найвищі інтереси дитини мають перевагу,
домовилися про таке:

Ч А С Т И Н А І

Сфера дії Конвенції та застосування її принципів

С т а т т я 1

Сфера дії Конвенції

1. Ця Конвенція застосовується до усиновлення дитини, яка на момент звернення усиновлювача про її усиновлення ще не досягла 18 років, не перебуває й не перебувала в шлюбі, не перебуває й не перебувала в зареєстрованому партнерстві й не досягла повноліття.

2. Ця Конвенція застосовується лише до правових інститутів усиновлення, якими створюються постійні відносини між дитиною й батьками.

С т а т т я 2

Застосування принципів

Кожна Держава-учасниця вживає таких законодавчих або інших заходів, які можуть бути необхідними, для забезпечення відповідності свого законодавства положенням цієї Конвенції та повідомляє про заходи, яких ужито для цього, Генеральному секретарю Ради Європи.

Ч А С Т И Н А І І

Загальні принципи

С т а т т я 3

Дійсність усиновлення

Усиновлення є дійсним лише за умови, що його здійснено рішенням суду або адміністративного органу (далі – компетентний орган).

С т а т т я 4

Рішення про усиновлення

1. Компетентний орган не приймає рішення про усиновлення, якщо не є переконаним, що усиновлення відповідатиме найвищим інтересам дитини.

2. У кожному випадку компетентний орган приділяє особливу увагу важливості того, що усиновлення забезпечує дитину стабільними та гармонійними домашніми умовами.

С т а т т я 5

Згоди на усиновлення

1. З урахуванням пунктів 2–5 цієї статті рішення про усиновлення не приймається, якщо не надано принаймні таких згод, які не відкликані:

а) згода матері й батька; або в разі відсутності й батька, й матері, які могли б надати згоду, згода будь-якої особи чи установи, які вповноважені надати таку згоду замість них;

б) згода дитини, яка відповідно до закону вважається такою, що має достатній рівень розуміння; дитину вважають такою, що має достатній рівень розуміння, після досягнення віку, який визначено законом та який не повинен перевищувати 14 років;

с) згода другого з подружжя чи зареєстрованого партнера усиновлювача.

2. Особам, згода на усиновлення яких вимагається, повинні бути надані консультації, які можуть бути необхідними, і належним чином повідомлено про наслідки їхньої згоди, зокрема чи призведе усиновлення дитини до припинення правових відносин між дитиною та сім'єю її походження. Згоду повинно бути надано вільно в установленій правовій формі й висловлено чи засвідчено письмово.

3. Компетентний орган повинен вимагати згоди будь-якої особи чи органу, зазначених у пункті 1, або відхиляти відмову в наданні такої згоди, окрім з виключних підстав, визначених законом. Однак згоди дитини, яка страждає від розладів, що перешкоджають висловленню дійсної згоди, можна не вимагати.

4. Якщо батько чи мати позбавлені батьківських прав стосовно дитини або принаймні права давати згоду на усиновлення, закон може передбачати, що одержання його чи її згоди не є обов'язковим.

5. Згода матері на усиновлення її дитини є дійсною, коли її надано в передбачений законом час після народження дитини, але не менше, ніж через шість тижнів, або, якщо не встановлено такого часу, у такий час, який, на думку компетентного органу, надає їй можливість достатньо відновитися від наслідків, пов'язаних з народженням дитини.

6. Для цілей цієї Конвенції «батько» й «мати» означають осіб, які відповідно до закону є батьками дитини.

С т а т т я 6

Консультація з дитиною

Якщо згода дитини відповідно до пунктів 1 й 3 статті 5 не є необхідною, з нею настільки, наскільки це є можливим, радяться та її думки й бажання враховуються з урахуванням рівня її розвитку. Така консультація не вимагається, якщо вона очевидно суперечить найвищим інтересам дитини.

С т а т т я 7

Умови усиновлення

1. Закон дозволяє усиновлювати дитину:
  - a) двом особам різної статі:
    - i) які перебувають у шлюбі між собою або
    - ii) які перебувають у зареєстрованому партнерстві, якщо такий інститут існує;
  - b) одній особі.
2. Держави можуть поширювати дію цієї Конвенції на одностатеві пари, які одружені або перебувають у зареєстрованому партнерстві. Вони також можуть поширювати дію цієї Конвенції на різностатеві й одностатеві пари, які разом проживають у постійних стосунках.

С т а т т я 8

Можливість повторного усиновлення

Закон не дозволяє усиновлювати усиновлену дитину повторно, за винятком однієї чи більше таких обставин:

- a) коли дитину усиновлює другий з подружжя або зареєстрований партнер усиновлювача;
- b) коли попередній усиновлювач помер;
- c) коли усиновлення скасовано;
- d) коли попереднє усиновлення завершується або незабаром завершиться;
- e) коли повторне усиновлення виправдано серйозними підставами, а попереднього усиновлення відповідно до закону не може бути припинено.

С т а т т я 9

Мінімальний вік усиновлювача

1. Дитина може бути усиновлена лише, якщо усиновлювач досягнув установленого законом із цією метою мінімального віку; такий мінімальний вік не може бути меншим за 18 років і більшим за 30 років. Між усиновлювачем і дитиною повинна бути відповідна різниця у віці, урахувавши найвищі інтереси дитини, бажано, щоб різниця становила принаймні 16 років.

2. Однак у найвищих інтересах дитини закон може дозволити відступ від вимоги стосовно мінімального віку або різниці у віці:

- a) коли усиновлювач є другим з подружжя або зареєстрованим партнером батька чи матері дитини або
- b) у силу виняткових обставин.

С т а т т я 10

Попереднє встановлення обставин

1. Компетентний орган приймає рішення про усиновлення лише після належного попереднього встановлення обставин стосовно усиновлювача, дитини та її сім'ї. Під час такого встановлення обставин і після цього дані можуть збиратися, оброблятися й розповсюджуватися лише відповідно до правил, які стосуються професійної конфіденційності й захисту персональних даних.

2. Установлення обставин в належному обсязі в кожній справі стосується настільки, наскільки це є можливим, та *inter alia*, таких питань:

- a) особистості, стану здоров'я та соціального середовища усиновлювача, подробиць про його домівку та умови проживання, його здатності виховувати дитину;
- b) причин, з яких усиновлювач бажає усиновити дитину;
- c) причини, через які інший з подружжя або зареєстрованих партнерів не приєднується до заяви, коли лише один з подружжя або зареєстрованих партнерів звертається із заявою про усиновлення;
- d) взаємної сумісності дитини й усиновлювача, а також тривалості часу, протягом якого дитина перебувала під його опікою;

е) особистості, стану здоров'я й соціального середовища дитини, а також з урахуванням встановлених законом обмежень її сімейного походження та її цивільного стану;

ф) етнічного, релігійного та культурного походження усиновлювача й дитини.

3. Таке встановлення обставин повинно бути доручено особі чи установі, які визначено із цією метою законом або компетентним органом. Воно повинно здійснюватися настільки, наскільки це є практично можливим, соціальними працівниками, які мають кваліфікацію в цій сфері завдяки своїй професійній підготовці та власному досвіду.

4. Положення цієї статті не впливають на повноваження чи обов'язок компетентного органу отримувати будь-яку інформацію або докази, незалежно від того, чи охоплюються вони обсягом такого встановлення обставин, і які він розглядає як такі, що можуть бути використані.

5. Установлення обставин стосовно придатності для усиновлення й правоздатності усиновлювача, обставин і мотивів заінтересованих осіб та доцільності влаштування дитини здійснюються до передачі дитини для усиновлення під опіку майбутніх усиновлювачів.

Стаття 11

Наслідки усиновлення

1. Унаслідок усиновлення дитина стає повноправним членом сім'ї усиновлювача (усиновлювачів) і має стосовно усиновлювача (усиновлювачів) та його або їхньої сім'ї такі самі права й обов'язки, як і діти усиновлювача (усиновлювачів), батьківство яких установлено законом. Усиновлювач (усиновлювачі) мають батьківську відповідальність стосовно дитини. Усиновлення припиняє правові відносини між дитиною та її батьком, матір'ю та сім'єю походження.

2. Проте один з подружжя або партнер усиновлювача, незалежно від того чи перебувають вони в зареєстрованих відносинах, зберігають свої права та

обов'язки стосовно усиновленої дитини, якщо остання є його дитиною, якщо іншого не встановлено законом.

3. Що стосується припинення правових відносин між дитиною та її сім'єю походження, то Держави-учасниці можуть робити винятки стосовно таких питань, як прізвища дитини та перешкод для реєстрації шлюбу чи вступу в зареєстроване партнерство.

4. Держави-учасниці можуть приймати положення про інші форми усиновлення, що мають більш обмежені наслідки, ніж ті, що встановлені в попередніх пунктах цієї статті.

Стаття 12

Громадянство усиновленої дитини

1. Держави-учасниці сприяють набуттю їхнього громадянства дитиною, усиновленою одним з їхніх громадян.

2. Втрату громадянства, яка могла б виникнути в результаті усиновлення, повинно бути обумовлено належністю до іншого громадянства чи його набуттям.

Стаття 13

Заборона обмежень

1. Число дітей, які можуть бути усиновлені одним усиновлювачем, не обмежується законом.

2. Особі, яка має дитину або може її мати, не може бути на цій підставі заборонено законом усиновлювати дитину.

Стаття 14

Скасування усиновлення або визнання його недійсним

1. Усиновлення може бути скасовано або визнано недійсним лише за рішенням компетентного органу. Найвищі інтереси дитини завжди мають перевагу.

2. Усиновлення може бути скасовано до досягнення дитиною повноліття лише на підставі серйозних обставин, передбачених законом.

3. Заяву про визнання усиновлення недійсним повинно бути подано в установленій законом строк.

Стаття 15

Запит про надання інформації від іншої Держави-учасниці

Коли встановлення обставин, що здійснюється відповідно до статей 4 й 10 цієї Конвенції, стосується особи, яка проживає або проживала на території іншої Держави-учасниці, ця Держава-учасниця в разі надіслання запиту про надання інформації без затримок вживає заходів для забезпечення надання запитуваної інформації. Кожна Держава призначає національний орган, якому повинен надсилатися запит про надання інформації.

Стаття 16

Провадження про встановлення батьківства

У разі, якщо триває розгляд справи про встановлення батьківства або коли така процедура існує, про встановлення материнства, ініційовані ймовірними біологічним батьком або матір'ю, вирішення справи про усиновлення в разі доцільності зупиняється до отримання результатів провадження про встановлення батьківства. Компетентні органи діють швидко в такому провадженні про встановлення батьківства.

Стаття 17

Заборона неналежної вигоди

Ніхто не може отримувати неправомірної фінансової або іншої вигоди від діяльності щодо усиновлення дитини.

Стаття 18 **Більш сприятливі умови**

Держави-учасниці зберігають за собою право приймати положення, більш сприятливі для усиновленої дитини.

Стаття 19 **Випробувальний період**

Держави-учасниці можуть вимагати, щоб дитину було передано під опіку усиновлювача до прийняття рішення про усиновлення на період, який є достатньо тривалим для того, щоб компетентний орган міг об'єктивно оцінити їхні майбутні відносини в разі прийняття рішення про усиновлення. У цьому контексті найвищі інтереси дитини мають перевагу.

Стаття 20 **Надання консультацій та послуг після усиновлення**

Державні органи забезпечують розвиток і належне функціонування служб, які надають консультації стосовно усиновлення та послуг після усиновлення для забезпечення допомогою та порадами майбутніх усиновлювачів, усиновлювачів або усиновлених.

Стаття 21 **Навчання**

Держави-учасниці забезпечують, щоб соціальні працівники, які займаються усиновленням, пройшли належне навчання стосовно соціальних і правових аспектів усиновлення.

Стаття 22

Доступ до інформації та її розголошення

1. Може бути передбачено законність усиновлення без розкриття сім'ї походження дитини інформації про особу усиновлювача.

2. Може бути передбачено зобов'язання чи дозвіл здійснення провадження в справі про усиновлення *in camera*.

3. Усиновлена дитина повинна мати доступ до наявної в компетентних органах інформації стосовно її походження. Коли батьки, від яких вона походить, мають законне право на нерозголошення інформації про свою особу, вона залишається відомою компетентному органу в обсязі, дозволеному законом, для вирішення питання про відміну цього права й розкриття інформації, яка ідентифікує особу, зважаючи на обставини й відповідні права дитини та батьків, від яких вона походить. Відповідне повідомлення може бути надано усиновленій дитині, яка не досягла повноліття.

4. Усиновлювач й усиновлена дитина повинні мати змогу одержати документ, який містить витяги з державних реєстрів та який засвідчує дату й місце народження усиновленої дитини, але явно не розкриває факту усиновлення чи особу батьків, від яких походить дитина. Держави-учасниці можуть не застосовувати цього положення до інших форм усиновлення, які передбачені пунктом 4 статті 11 цієї Конвенції.

5. Беручи до уваги право особи знати про свою особистість і походження, відповідна інформація, яка стосується усиновлення, збирається й зберігається протягом щонайменше 50 років після того, як усиновлення набрало законної сили.

6. Державні реєстри повинні зберігатися, й у будь-якому разі їхній зміст повинен відтворюватися таким чином, щоб особи, які не мають на це законних підстав, не могли встановити факту усиновлення, а якщо

цю інформацію розкрито, не могли отримати відомостей про особу батьків, від яких походить дитина.

Р о з д і л ІІІ

Прикінцеві положення

С т а т т я 23

Дія Конвенції

1. Ця Конвенція замінює для її Держав-учасниць Європейську конвенцію про усиновлення дітей, відкриту для підписання 24 квітня 1967 року.

2. У відносинах між Стороною цієї Конвенції й Стороною Конвенції 1967 року, яка не ратифікувала цієї Конвенції, продовжує застосовуватися стаття 14 Конвенції 1967 року.

С т а т т я 24

Підписання, ратифікація й набрання чинності

1. Ця Конвенція є відкритою для підписання державами – членами Ради Європи й державами, які не є її членами, але які брали участь у її розробці.

2. Ця Конвенція підлягає ратифікації, прийняттю або затвердженню. Ратифікаційні грамоти або документи про прийняття чи затвердження передаються на зберігання Генеральному секретарю Ради Європи.

3. Ця Конвенція набирає чинності з першого дня місяця, що настає після закінчення тримісячного строку з дати, коли три держави, які підписали Конвенцію, висловили свою згоду на обов'язковість Конвенції відповідно до положень пункту 2 цієї статті.

4. Стосовно будь-якої держави, зазначеної в пункті 1, яка згодом висловлює свою згоду на обов'язковість для неї цієї Конвенції, вона набирає чинності з першого дня місяця, що настає після закінчення тримісячного

строку, з дати передачі на зберігання їхньої ратифікаційної грамоти або документа про прийняття чи затвердження.

Стаття 25 **Приєднання**

1. Після набрання цією Конвенцією чинності Комітет міністрів Ради Європи після консультацій Сторін може запропонувати будь-якій державі, яка не є членом Ради Європи та яка не брала участі в розробці Конвенції, приєднатися до цієї Конвенції за рішенням, прийнятим більшістю, передбаченою в пункті «d» статті 20 Статуту Ради Європи, та за умови одностайного голосування представників Держав-учасниць, які мають право брати участь у засіданнях Комітету міністрів.

2. Стосовно будь-якої держави, яка приєдналася до Конвенції, Конвенція набирає чинності з першого дня місяця, що настає після закінчення тримісячного строку з дати передачі на зберігання Генеральному секретарю Ради Європи документа про приєднання.

Стаття 26 **Територіальне застосування**

1. Будь-яка держава під час підписання або передачі на зберігання ратифікаційної грамоти або документа про прийняття, затвердження чи приєднання може визначити територію або території, до яких застосовується ця Конвенція.

2. Будь-яка Держава-учасниця в подальшому шляхом надіслання заяви на ім'я Генерального секретаря Ради Європи може поширити застосування цієї Конвенції на будь-яку іншу визначену в заяві територію, за міжнародні відносини якої вона несе відповідальність або від імені якої вона вповноважена брати на себе зобов'язання. Стосовно такої території Конвенція набирає чинності з першого дня місяця, який настає після закінчення

тримісячного строку з дати отримання заяви Генеральним секретарем Ради Європи.

3. Будь-яку заяву, зроблену згідно з двома попередніми пунктами, стосовно будь-якої території, визначеної в такій заяві, може бути відкликано шляхом надіслання Генеральному секретарю Ради Європи повідомлення. Відкликання набирає чинності з першого дня місяця, що настає після закінчення тримісячного строку з дати отримання такого повідомлення Генеральним секретарем Ради Європи.

Стаття 27 **Застереження**

1. До цієї Конвенції не може бути зроблено жодних застережень, за винятком положень підпункту «b» пункту 1 статті 5, рубрики «ii» підпункту «a» пункту 1 та підпункту «b» пункту 1 статті 7, а також пункту 3 статті 22.

2. Будь-яке застереження, зроблене державою відповідно до пункту 1, повинно бути сформульовано під час підписання або передачі на зберігання ратифікаційної грамоти або документа про прийняття, затвердження чи приєднання.

3. Держава може відкликати цілком або частково будь-яке застереження, яке вона зробила відповідно до пункту 1, шляхом надіслання повідомлення Генеральному секретарю Ради Європи, яке набирає чинності з дати його отримання.

Стаття 28

Повідомлення про компетентні органи

Кожна Держава-учасниця повідомляє Генеральному секретарю Ради Європи назву та адресу органу, якому надсилаються запити відповідно до статті 15.

Стаття 29 **Денонсація**

1. Будь-яка Держава-учасниця може будь-коли денонсувати цю Конвенцію шляхом надіслання повідомлення Генеральному секретарю Ради Європи.

2. Така денонсація набирає чинності з першого дня місяця, що настає після закінчення тримісячного строку з дати отримання повідомлення Генеральним секретарем Ради Європи.

Стаття 30 **Повідомлення**

Генеральний секретар Ради Європи повідомляє державам – членам Ради Європи, державам, які не є членами Ради Європи, але які брали участь у розробці цієї Конвенції, будь-якій Державі-учасниці та будь-якій державі, якій запропоновано приєднатися до цієї Конвенції про:

- a) будь-яке підписання;
- b) будь-яку передачу на зберігання ратифікаційної грамоти або документа про прийняття, затвердження чи приєднання;
- c) будь-яку дату набрання цією Конвенцією чинності згідно зі статтею 24 цієї Конвенції;
- d) будь-яке повідомлення, отримане відповідно до положень статті 2;
- e) будь-яку заяву, отриману відповідно до пункту 2 статті 7 та пункту 2 й 3 статті 26;

- f) будь-яке застереження або відкликання застережень, зроблених відповідно до положень статті 27;
- g) будь-яке повідомлення, отримане відповідно до положень статті 28;
- h) будь-яке інше повідомлення, отримане відповідно до статті 29 й дату, з якої денонсація набирає чинності;
- i) будь-яку іншу дію, повідомлення чи інформацію, що стосуються цієї Конвенції.

На посвідчення чого ті, що підписалися нижче, належним чином на та вповноважені, підписали цю Конвенцію.

Учинено в м. Страсбург 27 листопада 2008 року англійською та французькою мовами, причому обидва тексти є рівноавтентичними, в одному примірнику, який передається на зберігання в архіві Ради Європи. Генеральний секретар Ради Європи надсилає засвідчені копії кожній державі – члену Ради Європи, державам, які не є членами Ради Європи, але які брали участь у розробці Конвенції, а також будь-якій державі, якій запропоновано приєднатися до цієї Конвенції.